

POSTANOWIENIE

Dnia 6 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Bednarek

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 6 czerwca 2024 r.,
w sprawie wnioskodawcy S. K.
o odszkodowanie i zadośćuczynienie
kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy od
wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 9 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 254/23
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 17 maja 2023 r., sygn. akt
III Ko 541/22

postanowił:

1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;
2. zwolnić wnioskodawcę z kosztów sądowych postępowania kasacyjnego obciążając nimi Skarb Państwa.

[J.J.]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z 17 maja 2023 r., w sprawie III Ko 541/22, na podstawie art. 8 ust.2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy S. K. kwotę 200 000 złotych tytułem zadośćuczynienia wraz z

ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku, z tytułu represjonowania F. K. przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim za okres od 18 lipca 1944 roku do października 1945 roku, za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Apelację od wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy i zarzucił rozstrzygnięciu m.in.:

I. w zakresie błędnego przyjęcia, że w stosunku do F. K. nie były stosowane represje przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od listopada 1945 roku do lutego 1952 roku w związku z prowadzoną przez niego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego: obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k., art. 167 k.p.k., błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, mający wpływ na treść orzeczenia;

II. w zakresie oddalenia wniosku o zadośćuczynienie ponad zasądzoną kwotę 200 000 zł: obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 2a w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 445 § 1 i 2 kodeksu cywilnego oraz art. 448 kodeksu cywilnego poprzez błędną ich wykładnię, art. 8 ust. 2a w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. oraz art. 448 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które miały wpływ na wymiar krzywd i cierpień doznanych przez F. K. .

Pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie II poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty tytułem zadośćuczynienia za krzywdy F. K. w kwocie 7 500 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 9 listopada 2023 r., sygn. akt II AKA 254/23 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy S. K. dodatkowo 600.000 złotych, tytułem zadośćuczynienia za represje stosowane wobec F. K. przez organy radzieckie poprzez pozbawienie

wolności w okresie od 21 lutego 1946 roku do 21 lutego 1952 roku wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 listopada 2023 roku, ponad zadośćuczynienie zasądzone wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 17 maja 2023 r. sygn. akt III Ko 541/22; w pozostałym zakresie utrzymując go w mocy.

Kasację od wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy i zarzucił rozstrzygnięciu:

1. rażące naruszenie art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 8 ust 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (w dalszej części *ustawa lutowa*, *ustawa rehabilitacyjna*) poprzez ich błędną wykładnię, polegająca na przyjęciu, że nie jest możliwe zasądzenie zadośćuczynienia za okres od listopada 1945 r. do 21 lutego 1946 r., gdyż, zdaniem Sądu Apelacyjnego „w tym czasie F. K. nie prowadził działalności niepodległościowej i nie był z powodu tej działalności represjonowany”, podczas gdy z art. 361 § 1 k.c. wynika, że odpowiedzialność Skarb Państwa ponosi również za następstwa pośredniego związku przyczynowo-skutkowego, a istotne jest tylko to, czy kolejne ogniwa łańcucha związku pozostają w adekwatnej relacji z faktem stanowiącym ogniwo je poprzedzające, tj. konieczność ukrywania się z powodu ucieczki z obozu, w którym represjonowany umieszczony był w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, jak i celem uniknięcia kary;
2. rażące naruszenie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez sąd odwoławczy całości wnioskowanej przez S. K. kwoty zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez jego ojca F. K. na skutek represjonowania go przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od 18 lipca 1944 r. do

października 1945 r. oraz od 21 lutego 1946 r. do 21 lutego 1952 r. w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, pomimo wykazania podstaw do jego zasądzenia, w sytuacji gdy zastosowany przez sąd odwoławczy oraz sposób miarkowania przedmiotowej kwoty zadośćuczynienia odbiegał w rażący sposób od zasadnych w tym wypadku reguł, a całokształt okoliczności sprawy przemawia za zasądzeniem wyższej kwoty zadośćuczynienia;

3. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędne ich zastosowanie skutkujące uznaniem, iż w okolicznościach niniejszej sprawy sumą odpowiednią zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez F. K. jest łączna kwota 800.000,00 zł, podczas gdy sądy I i II instancji nie uwzględniły we właściwy sposób wszystkich istotnych zindywidualizowanych okoliczności, które w sposób wyjątkowy miały wpływ na wymiar krzywd ojca skarżącego, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, tj. poczucie strachu i odosobnienia, ciężkie warunki podczas pozbawienia wolności, stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej wobec niego, nieustannie towarzyszący strach o własne życie, konieczność przejścia zabiegu operacyjnego praktycznie bez znieczulenia oraz drastyczne pogorszenie się stanu zdrowia fizycznego i psychicznego podczas niesłusznej izolacji, co doprowadziło do poczucia rażącej niesprawiedliwości dodatkowo na skutek zasądzenia powyżej wskazanej symbolicznej kwoty zadośćuczynienia w wysokości niewspółmiernie niskiej — w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez F. K. ;
4. rażące naruszenie art. 7 k.p.k., polegające na dowolnej ocenie dowodów i wyciągnięciu z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniemi wiedzy, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że zasądzona na rzecz syna represjonowanego łączna kwota zadośćuczynienia jest kwotą odpowiednią, gdyż zdaniem Sądu II instancji mającego na uwadze względy słuszności jest ona kwotą proporcjonalną do doznanej

krzywdy, podczas gdy w istocie jest kwotą nieadekwatną do okoliczności niniejszej sprawy, skutkiem czego było zasądzenie zaniżonej w stosunku do znacznego rozmiaru krzywdy doznanej przez ojca skarżącego kwoty zadośćuczynienia, co prowadzi do poczucia rażącej niesprawiedliwości wobec F. K. z powodu represjonowania go przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od 18 lipca 1944 r. do października 1945 r. oraz od 21 lutego 1946 r. do 21 lutego 1952 r. w związku z działaniami niepodległościowymi, stanowiącymi kluczową aktywność w jego życiu.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wg norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jako oczywiście bezzasadna podlegała oddaleniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. i 519 k.p.k. kasacja przysługuje od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego i może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k. lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony w ramach postępowania kasacyjnego do ponownej oceny dowodów i na tej podstawie kontrolowania prawidłowości poczynionych ustaleń faktycznych. Na tym etapie niedopuszczalne jest również podnoszenie w kasacji zarzutów skierowanych przeciwko orzeczeniu sądu I instancji. Z powyższego wynika, że zarzuty podnoszone w nadzwyczajnym środku zaskarżenia powinny – i to rzeczywiście, a nie tylko pozornie – dotyczyć orzeczenia sądu odwoławczego. Można co prawda w kasacji wytykać uchybienie i wyrokowi sądu pierwszej instancji, ale warunkiem skuteczności tak skonstruowanego zarzutu jest wykazanie, że uchybienie to przeniknęło do wyroku sądu odwoławczego, będącego przedmiotem zaskarżenia. Owo wykazanie powinno nastąpić zarówno poprzez powołanie przepisów, które sąd odwoławczy naruszył dopuszczając do przeniesienia tego

uchybień do swojego orzeczenia, jak i poprzez stosowną argumentację (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2017 r., V KK 35/17, LEX nr 2281289).

W rozpatrywanej sprawie skarżący nie wywiązał się z tego obowiązku, Autorka kasacji bowiem nie wywiodła zarzutu, iż sąd odwoławczy nie rozważył wszystkich wniosków i zarzutów wskazanych w apelacji (art. 433 § 2 k.p.k.) lub też, że w uzasadnieniu orzeczenia nie podał, czym kierował się wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski zawarte w apelacji uznał za zasadne albo niezasadne (art. 457 § 3 k.p.k.). Pod pozorem rażących naruszeń prawa materialnego (zarzuty z pkt 1-3 kasacji) oraz prawa procesowego (zarzut z pkt 4 kasacji) skarżąca kwestionuje dokonane ustalenia faktyczne w zakresie okresu represji wobec F. K. (zarzut z pkt 1) oraz wysokości zasądzzonego zadośćuczynienia (zarzut z pkt 2-4 kasacji), powielając przy tym w znacznej części argumentację zawartą w apelacji.

W pierwszym zarzucie kasacji dotyczącym naruszenia art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego skarżący zarzucił rozstrzygnięciu sądu odwoławczego błędną wykładnię ww. przepisów, poprzez uznanie, iż nie jest możliwe zasądzenie zadośćuczynienia na rzecz wnioskodawcy za okres od listopada 1945 r. do 21 lutego 1946 r.

Analiza treści uzasadniania sądu odwoławczego prowadzi jednak do wniosku, iż zarzut ten jest niezasadny. W przedmiotowej sprawie sąd I instancji ustalił, iż w październiku 1945 r. F. K. wraz z innymi osobami uciekł z obozu, zmierzając do miejscowości rodzinnej – B., należącej zgodnie z ówczesnymi granicami do terytorium Białorusi. Od listopada 1945 r. do lutego 1946 r. F. K. ukrywał się w domu rodzinnym. To ustalenie zaaprobował w toku kontroli instancyjnej sąd odwoławczy, wskazując w treści uzasadnienia, iż dlatego też w sposób oczywisty niemożliwe było zasądzenie zadośćuczynienia za okres od listopada 1945 r. do 21 lutego 1946 r., gdyż w tym czasie F. K. nie prowadził działalności niepodległościowej i nie był z powodu tej działalności represjonowany. Wbrew więc jednak twierdzeniom pełnomocnika wnioskodawcy- nie błędny brak ustalenia

istnienia związku przyczynowo - skutkowego, a brak wystąpienia okoliczności, pomiędzy którymi związek ten winien zachodzić, czyli represjonowania ze strony radzieckich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organów pozasądowych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności stał się powodem nie uwzględnienia żądania w tym zakresie.

W zarzutach z pkt 2- 3 kasacji skarżący kwestionuje wysokość zasądzzonego zadośćuczynienia powołując się na naruszenie prawa materialnego tj. art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 445 § 1 k.c.

Wskazać należy, że art. 8 ust. 1 ustawy lutowej nie przewiduje żadnych sprecyzowanych kryteriów określania wysokości zadośćuczynienia, pozostawiając te oceny praktyce orzeczniczej w konkretnych sprawach. Podobnie przepisy k.c. dotyczące zadośćuczynienia ograniczają się do wskazania, że ma być to "suma odpowiednia" - art. 445 § 1 k.c. O owej "odpowiedniości" zadecydować musi sąd orzekający na podstawie zindywidualizowanych kryteriów, wynikających z materiału dowodowego sprawy, w następstwie rozważenia wszystkich jej istotnych okoliczności (tak: postanowienie SN z 15.03.2017 r., II KK 42/17, LEX nr 2273886).

W ocenie Sądu Najwyższego, zawarte w kasacji twierdzenia pełnomocnika wnioskodawcy w zakresie miarkowania kwoty zadośćuczynienia oraz ustalonego rozmiaru krzywd doznanych przez F. K. stanowią jedynie polemikę z prawidłową oceną okoliczności i przesłanek związanych z wysokością zasądzzonego zadośćuczynienia dokonaną przez sąd odwoławczy. Autor kasacji nie wskazuje w odniesieniu do tych zarzutów, aby w postępowaniu odwoławczym doszło do rażącego naruszenia prawa i to mogącego mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Nie sposób również uznać, aby zasądzona kwota odbiegała od rozmiarów poniesionej krzywdy w sposób jaskrawy, nie dający się pogodzić z powszechnym poczuciem sprawiedliwości. Należy mieć na uwadze, że w przedmiotowej sprawie sąd odwoławczy zmienił wyrok sądu I instancji podwyższając kwotę

zadośćuczynienia do 800 000 zł co było następstwem uznania, że S. K. był represjonowany przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od 21 lutego 1946 r. przez okres 6 lat procesu i odbywania kary do 21 lutego 1952 r., z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Zarzut z pkt 4 nadzwyczajnego środka zaskarżenia, również sprowadza się do kwestionowania wysokości zasądzonej kwoty zadośćuczynienia, dlatego w tym miejscu pozostają aktualne uwagi wskazane powyżej. W toku kontroli instancyjnej wskutek której doszło do zmiany wysokości zasądzanego zadośćuczynienia zaś dokonane w tym zakresie ustalenia faktyczne i dokonana ocena prawna pozostaje pod ochroną przepisu art. 7 k.p.k.

Mając powyższe okoliczności na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej postanowienia zwalniając wnioskodawcę o od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie kasacyjne obciążając nimi Skarb Państwa.

[J.J.]

[ms]